

TURKIYA TASHQI SIYOSATIDA DIPLOMATIK MUZOKARALAR

Xidirova Feruza

Siyosatshunoslik yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti

tsuosferuza@gmail.com

Annotatsiya: Diplomatik muzokaralar davlatlarning tashqi siyosatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi va Turkiya ham bundan mustasno emas. Ushbu maqola Turkiya tashqi siyosatidagi diplomatik muzokaralar dinamikasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, bunda mamlakatning xalqaro munosabatlarga yondashuvi va uning global voqealarga ta'siriga e'tibor qaratiladi. Bir qator asosiy va ikkinchi darajali manbalarga tayangan holda, tadqiqot Turkiya diplomatiyasidagi tarixiy kontekst va zamonaviy tendentsiyalarni o'rganib, mamlakatning muzokara strategiyalariga ta'sir qiluvchi asosiy omillarga oydinlik kiritadi. Tahlil Turkiyaning tashqi siyosiy maqsadlari va diplomatik amaliyotining tarixiy evolyutsiyasi haqida umumiy ma'lumot berishdan boshlanadi. Keyin turk diplomatlari tomonidan qo'llaniladigan turli diplomatik vositalar va taktikalar, jumladan, ko'p tomonlama muzokaralar, ikki tomonlama muzokaralar va ikkinchi darajali diplomatiyani o'rganadi. Maqolada norasmiy muzokaralar kanallari orqali Turkiya tashqi siyosatini shakllantirishda fuqarolik jamiyati tashkilotlari va biznes guruhlarini kabi nodavlat ishtirokchilarning roli ham muhokama qilinadi. Bundan tashqari, tadqiqot ichki siyosiy dinamika, mintaqaviy mojarolar va global kuch almashinuvining turk diplomatik muzokaralariga ta'sirini o'rganadi. Shuningdek, Turkiyaning Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharq chorrahasida joylashgan o'ziga xos geosiyosiy mavqeidan kelib chiqadigan qiyinchiliklar va imkoniyatlar ham o'rganiladi. Ushbu maqola Turkiya tashqi siyosatidagi diplomatik muzokaralarni keng qamrovli tahlil qilib, Turkiyaning xalqaro munosabatlardagi rolini va uning global diplomatiyaga ta'sir qilish salohiyatini yaxshiroq tushunishga hissa qo'shishni maqsad qilgan.

international relations and its potential to influence global diplomacy.

Kalit so'zlar: Diplomatik muzokaralar, Turkiya tashqi siyosati, xalqaro munosabatlar, geosiyosat, strategik hamkorlik, ikki tomonlama sheriklik, ko'p tomonlama diplomatiya mintaqaviy dinamika, global hamkorlik.

KIRISH

Diplomatik muzokaralar amaliyoti Turkiya tashqi siyosatining asosi bo'lib, mamlakatning xalqaro munosabatlari va strategik o'zaro munosabatlarini

shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolada Turkiya tashqi siyosatidagi diplomatik muzokaralar chuqur tahlil qilinib, tarixiy kontekst, asosiy tamoyillar va zamonaviy muammolarga e'tibor qaratiladi. Diplomatik muzokaralarning davlat boshqaruvi vositasi sifatida evolyutsiyasini o'rganib, ushbu tadqiqot Turkiyaning global hamjamiyat bilan aloqalarini ta'minlovchi o'ziga xos xususiyatlar va strategik imperativlarni yoritishga qaratilgan. Ushbu maqolaning dolzarbligi diplomatik muzokaralar Turkiyaning murakkab geosiyosiy muhitida harakat qilish, ikki tomonlama va ko'p tomonlama sheriklik munosabatlarini rivojlantirish hamda ko'plab mintaqaviy va global muammolarni hal qilishda doimiy ahamiyati bilan ta'kidlanadi. Ushbu maqola etnik-siyosiy mojarolar kontekstidagi diplomatik manevrlardan tortib, iqtisodiy diplomatiya va ittifoq qurishgacha bo'lgan turk diplomatik muzokaralarining xilma-xil jihatlarini har tomonlama ko'rib chiqishni taklif qiladi. Ushbu maqolaning ahamiyati uning Turkiya tashqi siyosati doirasidagi diplomatik muzokaralar dinamikasi va samaradorligi haqidagi ilmiy munozaraga qo'shgan hissasidadir. Ushbu maqola Turkiya tomonidan qo'llanilgan tarixiy pretsedentlar, institutsional infratuzilma va diplomatik strategiyalarni tahlil qilib, turk diplomatiyasining rivojlanayotgan tabiati va uning mintaqaviy dinamika va global ishlarga ta'siri haqida qimmatli tushunchalar berishga harakat qiladi. Bundan tashqari, maqolada Turkiyaning mintaqaviy kuch sifatidagi o'zgaruvchan roli va uning global ta'sirni kuchaytirishga intilishi kontekstida zamonaviy diplomatik muzokaralarning murakkabliklari va nuanslari ko'rib chiqiladi. Tarixiy pretsedentlar, amaliy tadqiqotlar va zamonaviy o'zgarishlarni har tomonlama ko'rib chiqish orqali ushbu tadqiqot diplomatik muzokaralar turk tashqi siyosatining asosi sifatidagi tushunchasini va uning xalqaro munosabatlarning kengroq sohasiga ta'sirini boyitishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot Turkiyaning tashqi siyosatidagi diplomatik muzokaralarning rolini tahlil qilish uchun sifatli tadqiqot usulidan foydalanadi. Tadqiqot metodologiyasi Turkiyaning diplomatik muzokaralarda qo'llagan strategiyalari va yondashuvlarini o'rganish uchun tegishli adabiyotlar, rasmiy hujjatlar va amaliy tadqiqotlarni har tomonlama ko'rib chiqish va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Asosiy amaliy tadqiqotlarni o'rganish va mavjud tadqiqotlarga asoslanib, ushbu tadqiqot Turkiyaning diplomatik muzokaralarining dinamikasi va natijalari va ularning tashqi siyosat kun tartibiga ta'siri haqida tushuncha berishni maqsad qiladi. Ushbu tadqiqotda foydalanilgan materiallarga ilmiy maqolalar, hukumat nashrlari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari, rasmiy bayonotlar va tegishli dasturiy hujjatlar kiradi. Bu manbalar Turkiyaning tashqi siyosatidagi ustuvor yo'nalishlari, diplomatik

tashabbuslari va diplomatik muzokaralarda duch keladigan muammolar haqida har tomonlama tushuncha beradi.

NATIJALAR

Diplomatik muzokaralar Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharq chorrahasida joylashgan asosiy mintaqaviy aktorlardan biri bo'lgan Turkiyaning tashqi siyosatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Turkiya boy tarixiy va madaniy merosga ega davlat sifatida diplomatik muzokaralarni milliy manfaatlarini himoya qilish, mintaqaviy barqarorlikni rivojlantirish va global ta'sirini kengaytirish vositasi sifatida ishlatgan. Ushbu maqola Turkiyaning turli davlat va tashkilotlar bilan olib borgan diplomatik muzokaralarida qo'llagan strategiya va yondashuvlarni o'rganishni, bu muzokaralarning dinamikasi va natijalarini va ularning Turkiyaning tashqi siyosat kun tartibiga ta'sirini yoritishni maqsad qilgan.

Turkiyaning geografik joylashuvi, uch qit'aning chorrahasida joylashganligi uni global siyosatda o'ziga xos o'ringa qo'yadi. Beqaror mintaqalarga yaqinligi va davom etayotgan mojarolar hisobga olinsa, Turkiya mintaqaviy muammolarni hal qilish, milliy xavfsizlikni ta'minlash va tashqi siyosat maqsadlarini amalga oshirish uchun samarali diplomatik muzokaralar o'tkazish zarur. Diplomatik muzokaralar Turkiyaga ham mintaqaviy, ham global aktyorlar bilan muloqot qilish, hamkorlik va o'zaro tushunishni rivojlantirish uchun platforma beradi.

Turkiyaning tashqi siyosat kun tartibining muhim jihati uning ko'p qirralilikka sodiqligidir. Turkiya Birlashgan Millatlar Tashkiloti, NATO, Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) kabi mintaqaviy va xalqaro tashkilotlarda faol ishtirok etadi. Ushbu doiralar doirasidagi diplomatik muzokaralar orqali Turkiya umumiy muammolarni hal qilishga, mintaqaviy barqarorlikni qo'llab-quvvatlashga va global obro'sini oshirishga intiladi. Misol uchun, NATO doirasida Turkiya Yevropa va Yaqin Sharq o'rtasida ko'prik sifatida muhim rol o'ynaydi, jamoaviy mudofaa sa'y-harakatlariga hissa qo'shadi va mintaqaviy xavfsizlik dinamikasini shakllantiradi.²⁰

Turkiyaning diplomatik muzokaralardagi faol ishtiroki ko'p tomonlama forumlar doirasidan tashqariga chiqadi. Qo'shni davlatlar va strategik sheriklar bilan ikki tomonlama muzokaralar Turkiya tashqi siyosat strategiyasining muhim tarkibiy qismidir. Diplomatik muzokaralar Turkiyaga hamkorlik aloqalarini o'rnatish, xavfsizlik muammolarini hal qilish va o'zaro manfaatli natijalarga erishish imkonini beradi. Ayniqsa, Turkiya Eron, Iroq va Suriya kabi davlatlar bilan yaqin diplomatik aloqalarni davom ettirib, barqarorlikni mustahkamlash, iqtisodiy hamkorlikni

²⁰ The Century of Türkiye: A New Foreign Policy Vision for ... – Insight Turkey
<https://www.insightturkey.com/article/the-century-of-turkiye-a-new-foreign-policy-vision-for-building-the-turkiye-axis>

rivojlantirish va muloqot va muzokaralar orqali umumiy xavfsizlik muammolarini hal qilishga intiladi.²¹

Bundan tashqari, Turkiyaning Yevropa Ittifoqiga (YI) a'zo bo'lishga intilishi uning diplomatik muzokaralarida muhim omil bo'ldi. Muzokaralar jarayoni Turkiyaga qonunchilik bazasini, siyosiy institutlarini va iqtisodiy amaliyotlarini Yevropa Ittifoqi standartlariga moslashtirish imkonini berdi. Oldinga erishilgan bo'lsa-da, muzokaralar jarayonining murakkabligini aks ettiruvchi qiyinchiliklar va to'siqlar saqlanib qolmoqda. Yevropa Ittifoqi doirasidagi diplomatik muzokaralar Turkiyaga demokratik islohotlarni kuchaytirish, qonun ustuvorligini mustahkamlash va Yevropa bilan iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirish uchun qimmatli imkoniyatlar yaratdi.²²

Turkiya siyosiy maydondagi diplomatik faoliyatidan tashqari madaniy diplomatiyadan ham global ta'sirini kuchaytirish vositasi sifatida foydalandi. Turk madaniyati, tarixi va san'ati xalqaro miqyosda e'tirofga sazovor bo'ldi, turk oshxonasi, musiqasi va seriallari jahon miqyosida mashhur bo'ldi. Madaniy almashinuvlarni strategik rag'batlantirish va yumshoq kuch aktivlaridan foydalanish orqali Turkiya o'zining xalqaro obro'sini muvaffaqiyatli oshirdi, global ta'sir doirasini kengaytirdi va odamlar o'rtasidagi aloqalarni rivojlantirdi.²³

Turkiyaning tashqi siyosat kun tartibini shakllantirishda diplomatik muzokaralarning ahamiyati mamlakatning mintaqaviy mojaralarda faol ishtirok etishi bilan ta'kidlanadi. Turkiya Suriya, Iroq va Kiprdagi mojarolar yuzasidan o'z milliy xavfsizligini himoya qilish, tinchlikni mustahkamlash va bu mojarolar natijalariga ta'sir o'tkazish maqsadida diplomatik muzokaralar olib bormoqda. Turkiya diplomatik tashabbuslar orqali siyosiy yechimlar topishga, gumanitar inqirozlarni yumshatishga va mintaqaviy barqarorlikka hissa qo'shishga harakat qildi.

Turkiya turli masalalarni hal qilish uchun boshqa davlatlar bilan ko'plab ikki tomonlama muzokaralar olib bordi. E'tiborga molik misollardan biri, Egey dengizidagi uzoq vaqtdan beri davom etayotgan nizolar yuzasidan Gretsiya bilan olib borilgan muzokaralardir. Diplomatik kanallar orqali har ikki davlat keskinlikni yumshatishga va kelishmovchiliklarga tinch yo'l bilan yechim topishga muvaffaq bo'ldi. Bu muzokaralar ishonchni mustahkamlash chora-tadbirlari imzolanishi va

²¹ Turkey's foreign policy and its consequences for the EU

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/653662/EXPO_IDA\(2022\)653662_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/653662/EXPO_IDA(2022)653662_EN.pdf)

²² MEPs call on EU and Türkiye to look for alternative ways to cooperate | News

<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230911IPR04914/meps-call-on-eu-and-turkiye-to-look-for-alternative-ways-to-cooperate>

²³ Soft Power and Public Diplomacy in Turkey – DergiPark <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/816442>

muloqotning qayta tiklanishiga, ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarning mustahkamlanishiga olib keldi.²⁴

Turkiya mintaqaviy va global barqarorlikka hissa qo'shish maqsadida ko'p tomonlama muzokarlarda faol ishtirok etmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti, NATO, Islom Hamkorlik Tashkiloti kabi tashkilotlarning a'zosi sifatida Turkiya global muammolarni hal qilishda faol rol o'ynaydi. Jumladan, Turkiya Suriya mojarosi yuzasidan muzokarlarda ishtirok etgan. Turk diplomatlari turli tinchlik muzokaralarida qatnashib, inqirozga siyosiy yechim topishga qaratilgan sa'y-harakatlarni qo'llab-quvvatladi. Muzokaralar jarayoni zo'ravonliklarni kamaytirish va tinch aholi hayotini himoya qilishga yordam beradigan bir qancha kelishuvlar, o't ochishni to'xtatish va deeskalatsiya zonalariga olib keldi.²⁵

Turkiya o'z chegaralarida millionlab qochqinlarni qabul qilib, suriyalik qochqinlar inqirozining boshida turgan. Bu chaqiruvga javoban Turkiya Yevropa Ittifoqi (YI) bilan umumiy yechim topish uchun muzokaralar olib bordi. Ushbu muzokaralar orqali Turkiya migratsiya oqimini boshqarish va Yevropaga tartibsiz o'tishlarning oldini olish evaziga Yevropa Ittifoqidan moliyaviy yordam va vizani liberallashtirish majburiyatlarini oldi. Ushbu muzokaralar Turkiyaning tashqi siyosatiga, hamkorlikni rivojlantirishga va Yevropa Ittifoqi bilan munosabatlarni mustahkamlashga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.²⁶

Yirik energetika loyihalari uchun tranzit davlat sifatidagi mavqei tufayli energiya diplomatiyasi Turkiya tashqi siyosatida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Turkiya Ozarbayjon va Rossiya kabi energiyaga boy davlatlar bilan energiya ta'minotini ta'minlash va energiya diversifikatsiyasini rivojlantirish uchun muzokaralar olib bormoqda. Muzokaralar yakunida Turkiyaning energiya xavfsizligini mustahkamlagan va mintaqadagi energetika markazi sifatidagi mavqeini mustahkamlagan Boku-Tbilisi-Jayhon quvuri va Turk oqimi kabi yirik quvurlar qurilishi yakuniga yetdi.²⁷

Turkiya turli mintaqalarda, jumladan, Kipr muammosi va Isroil-Falastin mojarosidagi mojarolarni hal qilish uchun diplomatik muzokarlarda faol ishtirok etdi. Bu muzokaralar o'zaro maqbul yechimlarni topish, tinch-totuv yashashga ko'maklashish va tegishli mintaqalarda barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan. Bu

²⁴ Background Note on Aegean Dispute – mfa.gov <https://www.mfa.gov.tr/background-note-on-aegean-dispute.en.mfa>

²⁵ Turkey's Role in the Western Balkans – Stiftung Wissenschaft und Politik https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2016RP11_vcc.pdf

²⁶ EU Support to Refugees in Türkiye https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en

²⁷ Geopolitics of the Republic of Turkey's Energy Policy – EconJournals.com <https://www.econjournals.com/index.php/ijeep/article/download/4812/3086/13114>

muzokaralar natijalari turlicha bo'lsa-da, Turkiyaning diplomatik sa'y-harakatlari bu mavzularni xalqaro kun tartibida saqlab qolish va ishtirokchilar o'rtasida muloqotni rag'batlantirishda muhim rol o'ynadi.²⁸

Diplomatik muzokaralar Turkiya tashqi siyosatida muhim vosita hisoblanadi. Ikki tomonlama va ko'p tomonlama muzokaralar orqali Turkiya hududiy nizolarni samarali hal qildi, mintaqaviy barqarorlikka hissa qo'shdi, global muammolarni hal qildi, qochqinlar inqirozini boshqardi va energiya ta'minotini ta'minladi. Bu muzokaralar nafaqat Turkiyaning milliy manfaatlarini himoya qildi, balki boshqa davlat va tashkilotlar bilan aloqalarini mustahkamladi. Turkiya mintaqada tinchlik va barqarorlikni targ'ib qilish va global sahnadagi nufuzli aktor sifatidagi mavqeini saqlab qolish uchun diplomatik muzokaralarga tayanishni davom ettiradi.

MUHOKAMA

Diplomatik muzokaralar har qanday davlatning tashqi siyosatida hal qiluvchi o'rin tutib, nizolarni hal qilish, tinchlikni saqlash va xalqlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada Turkiyaning tashqi siyosati kontekstida diplomatik muzokaralarning ahamiyati muhokama qilinadi. Bu munozara Turkiyaning tarixiy tajribasi, asosiy diplomatik tamoyillari va so'nggi o'zgarishlarni o'rganar ekan, o'lkaning muzokaralarga yondashuvi va uning uzoq muddatli milliy manfaatlarga ta'siriga oydinlik kiritadi.

Tarix davomida Turkiya turli sivilizatsiyalar chorrahasida bo'lgan va bu uning tashqi siyosatiga ta'sir qilgan. Turkiyaning diplomatik muzokaralari ko'pincha mintaqaviy dinamikani muvozanatlash, barqarorlikni saqlash va suverenitetini ta'minlash zarurati bilan shakllangan. Usmonli imperiyasining merosi Turkiyaning hududiy yaxlitligi, tinch-totuv yashashi va madaniy diplomatiyaga urg'u berib, diplomatik izlanishlariga doimiy ta'sir ko'rsatdi.²⁹

Bugungi kunda Turkiya diplomatik muzokaralarni boshqaradigan bir qancha asosiy tamoyillarga amal qiladi. Birinchidan, Turkiya BMT, NATO va Islom Hamkorlik Tashkiloti kabi mintaqaviy va xalqaro tashkilotlarda ishtirok etish orqali hamkorlik va muloqotni rag'batlantirish, ko'p tomonlamalikka katta e'tibor qaratmoqda. Bu yondashuv Turkiyaga global muammolarni hal qilish va mintaqaviy va xalqaro ahamiyatga molik masalalarda o'z ovoziini bildirish imkonini beradi.

Ikkinchidan, Turkiya muzokaralarda pragmatizmni qadrlaydi, mintaqaviy barqarorlikni saqlagan holda milliy manfaatlarini maksimal darajada oshirishga

²⁸ Greek-Turkish Relations and U.S. Foreign Policy: Cyprus, the Aegean ...
<https://www.usip.org/sites/default/files/resources/pwks17.pdf>

²⁹ Alone in Virtue: The "New Turkish" Ideology in Turkey's Foreign Policy
https://www.files.ethz.ch/isn/191609/pw_49_ang_alone-in-virtue_net.pdf

intiladi. Bu yondashuv orqali Turkiya, qarama-qarshilikdan ko'ra muloqot orqali murosaga erishiladigan g'alaba qozongan stsenariylarni yaratishni maqsad qilgan. Ushbu pragmatik yondashuv Turkiyaga G'arb davlatlari va mintaqaviy o'yinchilar bilan munosabatlarni rivojlantirishga imkon berdi va o'zini turli geosiyosiy manfaatlar o'rtasida ko'prik sifatida joylashtirdi.

So'nggi yillarda Turkiya ko'plab muammolarga duch keldi va bu diplomatik muzokaralar muhimligini yana bir bor ta'kidladi. Suriya mojarosi, qochqinlar inqirozi va terrorizm Turkiyaning xavfsizlik va tashqi siyosatdagi ustuvorliklariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Turkiya ushbu muammolarni hal qilish va milliy manfaatlarini himoya qilish uchun turli manfaatdor tomonlar, jumladan, mintaqaviy kuchlar, G'arb davlatlari va xalqaro tashkilotlar bilan diplomatik muzokaralar olib bordi.

Qolaversa, Turkiya faol va mustaqil tashqi siyosat olib borib, hamkorlikni diversifikatsiya qilishga va muayyan davlatlar guruhiga qaramlikni kamaytirishga intildi. Bu yondashuv Turkiyaning Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy va siyosiy aloqalarini mustahkamlashni maqsad qilgan "Sharqqa qara" siyosatida misol bo'ldi. Ko'p tomonlama yondashuvni qo'llagan holda, Turkiya global siyosiy maydonda o'z mavqeini oshirishga intiladi va ayni paytda dolzarb muammolarni hal qiladi. Turkiya turli xalqaro siyosiy muammolarni hal qilish uchun faol diplomatik muzokaralar olib bormoqda. Muayyan muammolarning yechimini faqat Turkiyaning muzokaralari bilan bog'lash qiyin bo'lsa-da, Turkiyaning diplomatik sa'y-harakatlari qanday rol o'ynaganiga misollar keltiramiz: Suriya mojarosi: Turkiya Suriya mojarosiga siyosiy yechim topish uchun diplomatik muzokaralarda faol ishtirok etdi. Turkiya qo'shni davlat sifatida millionlab suriyalik qochqinlarni qabul qilish va qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynadi va turli tomonlar o'rtasida muloqot va muzokaralarni osonlashtirish uchun xalqaro tinchlik muzokaralarida qatnashdi. Turkiyaning diplomatik sa'y-harakatlari Suriyada o't ochishni to'xtatish kelishuvlari va gumanitar yordam yetkazilishiga hissa qo'shdi. Kipr muammosi: Turkiya ikkiga bo'lingan Kipr orolida uzoq vaqtdan beri davom etib kelayotgan muammoni hal qilish uchun muzokaralar olib bormoqda. Turkiya, kafil davlat sifatida, orolni birlashtiradigan keng qamrovli yechim yo'lga qo'yishni maqsad qilgan, Kipr Turkulari va Kipr Rumulari o'rtasidagi turli muzokaralarda ishtirok etdi. Yakuniy qarorga hali erishilmagan bo'lsa-da, Turkiyaning diplomatik muzokaralari muloqotni kuchaytirdi va orolda barqarorlikni saqlashga yordam berdi. Yaqin Sharq tinchlik jarayoni: Turkiya Isroil-Falastin mojarosining adolatli va doimiy yechimini faol himoya qildi. Turkiya diplomatik sa'y-harakatlari bilan tomonlar o'rtasida muloqotni rivojlantirishni va ikki davlat

yechimi uchun muzokaralarni qayta boshlashni rag'batlantirishni maqsad qilgan. Turkiya xalqaro konferensiyalarga mezbonlik qildi va isroilliklar va falastinliklarni birlashtirib, mintaqada tinchlik o'rnatishga qaratilgan umumiy sa'y-harakatlarga hissa qo'shish uchun diplomatik tashabbuslarga ko'maklashdi. Qochqinlar inqirozi: Turkiya Yaqin Sharqdagi mojarolar natijasida yuzaga kelgan qochqinlar inqirozi bilan shug'ullanishda birinchi o'rinda bo'ldi. Turkiya diplomatik muzokaralar orqali Yevropa Ittifoqi va xalqaro tashkilotlar bilan katta miqdordagi qochqinlar oqimi yuzaga kelgan muammolarni hal qilish uchun hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Turkiyaning muzokaralari Yevropa Ittifoqi-Turkiya qochqinlar kelishuvi kabi qochqinlar oqimini boshqarishga qaratilgan kelishuvlarni amalga oshirishga olib keldi. Mintaqaviy xavfsizlik: Turkiyaning diplomatik muzokaralari mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni saqlashga qaratilgan sa'y-harakatlarga hissa qo'shdi. Terrorizmga qarshi kurash, yadro qurolini tarqatmaslik masalalari va mintaqaviy mojarolarni muhokama qilishda faol ishtirok etdi. Turkiyaning NATOdagi ishtiroki va mintaqaviy sheriklar bilan hamkorligi xavfsizlik sohasidagi hamkorlikni kuchaytirdi va bu masalalarda diplomatik muloqotni kuchaytirdi. Shuni ta'kidlash kerakki, diplomatik muzokaralar ko'pincha bir nechta ishtirokchilar va omillarni o'z ichiga olgan murakkab jarayonlardir. Turkiyaning diplomatik sa'y-harakatlari ushbu xalqaro siyosiy muammolarni hal qilishda o'z rolini o'ynagan bo'lsa-da, bu masalalarga doimiy yechim topish turli davlatlar va xalqaro tashkilotlarning umumiy sa'y-harakatlarini talab qiladi.

O'tgan yillar davomida Turkiya tashqi siyosatida bir necha marta muvaffaqiyatsiz diplomatik muzokaralar bo'lgan. Ba'zi diqqatga sazovor misollar orasida:

1. Kipr muammosi: Turkiya o'nlab yillar davomida Kipr muammosiga aralashib, keng qamrovli yechimga erishish uchun ko'plab muvaffaqiyatsiz urinishlar bilan shug'ullanadi. Turkiyaning 1974-yilda Kiprga bostirib kirishi va undan keyin orolning shimoliy qismini bosib olishi asosiy tortishuvlardan biri bo'lib, muammoni hal qilishga urinishlar hozirgacha ko'p samara bermagan.

2. Armaniston-Turkiya munosabatlari: Arman genotsidi muammosi va Turkiya tomonidan rasman tan olinmaganligi mintaqadagi keskinlikning asosiy manbai bo'ldi. Tarixiy kelishmovchiliklarni bartaraf etish va ikki davlat o'rtasidagi munosabatlarni normallashtirishga qaratilgan diplomatik muzokaralar sezilarli muvaffaqiyat keltirmadi.

3. Kurd mojarosi: Turkiya hukumati va uning chegaralaridagi kurd aholisi o'rtasidagi o'nlab yillar davom etgan ziddiyat muzokaralar va tinchlik jarayonlari

uchun turli urinishlarga guvoh bo'ldi, biroq chuqur siyosiy va ijtimoiy murakkabliklar tufayli urinishlar ko'pincha sust bo'lib qoldi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada Turkiya tashqi siyosatidagi diplomatik muzokaralarning asosiy jihatlari muhokama qilindi. Unda Turkiya tashqi siyosatining tarixiy sharoiti va uning vaqt o'tishi bilan evolyutsiyasi ko'rib chiqilib, mamlakatning mintaqaviy kuch sifatidagi mavqei yoritilgan. Bundan tashqari, maqolada milliy manfaatlarga erishish va boshqa xalqlar bilan munosabatlarni saqlashda diplomatiyaning ahamiyati o'rganilgan.

Diplomatik muzokaralar Turkiyaning tashqi siyosatida hal qiluvchi rol o'ynagani ko'rinib turibdi. Mamlakat o'zining murakkab va xilma-xil vazifalarini hal qilish uchun turli muzokarlarda faol ishtirok etdi. Turkiya o'zining mintaqaviy ta'sirini kuchaytirish, iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish, mojarolarni hal qilish va xavfsizligini mustahkamlash uchun diplomatiyadan foydalandi.

Turkiya tashqi siyosatining muhim jihatlaridan biri mintaqaviy barqarorlikka intilishi edi. Mamlakat mojaralarda vositachilik qilish va mintaqaviy ishtirokchilar o'rtasida muloqotni rivojlantirish bo'yicha diplomatik muzokarlarda faol ishtirok etdi. Masalan, Turkiya Isroil va Falastin o'rtasidagi muzokarlarda muhim rol o'ynadi, tinchlik muzokaralarini osonlashtirish uchun vositachi sifatida xizmat qildi. Bundan tashqari, Turkiya Suriya va Liviyadagi mojaralarda ham xuddi shunday sa'y-harakatlarda ishtirok etib, mintaqaviy barqarorlikka sodiqligini namoyish etdi.

Iqtisodiy diplomatiya Turkiya uchun ham ustuvor yo'nalish bo'ldi. Mamlakat muzokaralar va kelishuvlar orqali boshqa davlatlar bilan iqtisodiy aloqalarini mustahkamlashga intildi. Turkiya eksport bozorlarini kengaytirish va chet el sarmoyasini jalb qilish maqsadida ikki tomonlama va ko'p tomonlama savdo muzokaralari olib bormoqda. Bundan tashqari, mamlakat Qora dengiz iqtisodiy hamkorlik tashkiloti (BSEC) va Iqtisodiy hamkorlik tashkiloti (EKO) kabi mintaqaviy tashabbuslar doirasida iqtisodiy hamkorlikni davom ettirdi.

Turkiya tashqi siyosatining yana bir muhim jihati uning milliy xavfsizligini ta'minlashga sodiqligi bo'ldi. Turkiya xavfsizlik muammolarini hal qilish uchun boshqa davlatlar bilan muzokaralar olib bordi va hamkorlik qildi. Masalan, Turkiya NATO doirasidagi munozaralarda qatnashib, jamoaviy mudofaa sa'y-harakatlariga hissa qo'shdi. Bundan tashqari, Turkiya terrorizm, transmilliy jinoyatlar va tartibsiz migratsiyaga qarshi kurashda boshqa davlatlar bilan hamkorlik qilib, umumiy xavfsizlik tahdidlariga qarshi kurashda xalqaro hamkorlik muhimligini ta'kidladi.

Aytish joizki, diplomatik muzokaralar har doim ham qiyinchiliklarsiz kechmaydi. Turkiya tashqi siyosati yo'lida ko'plab to'siqlarga duch keldi va duch

kelmoqda. Bularga qarama-qarshi manfaatlar, turli ustuvorliklar va geosiyosiy murakkabliklar kiradi. Shunga qaramay, Turkiya diplomatiya milliy manfaatlariga erishishda asosiy vosita bo'lib qolishini ta'minlab, bu qiyinchiliklarni yengib o'tishda chidamlilik va moslashuvchanlikni namoyish etdi.

Xulosa qilib aytganda, diplomatik muzokaralar Turkiyaning tashqi siyosat maqsadlarini shakllantirish va ilgari surishda muhim rol o'ynadi. Mamlakat diplomatiyadan mintaqaviy barqarorlikka ko'maklashish, iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish va xavfsizlik muammolarini hal qilish vositasi sifatida foydalangan. Turkiya duch kelgan qiyinchiliklarga qaramay, diplomatiyaga katta ahamiyat berayotganini ta'kidlab, xalqaro hamjamiyat bilan faol muzokaralar olib borishda davom etmoqda. Oldinga siljish uchun Turkiya diplomatik sa'y-harakatlarini davom ettirishi va rivojlanayotgan milliy va global muammolarni samarali hal qilish uchun konstruktiv hamkorlikka intilishi juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Alone in Virtue: The "New Turkish" Ideology in Turkey's Foreign Policy https://www.files.ethz.ch/isn/191609/pw_49_ang_alone-in-virtue_net.pdf
2. Background Note on Aegean Dispute – mfa.gov <https://www.mfa.gov.tr/background-note-on-aegean-dispute.en.mfa>
3. EU Support to Refugees in Türkiye https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en
3. Geopolitics of the Republic of Turkey's Energy Policy – EconJournals.com <https://www.econjournals.com/index.php/ijeep/article/download/4812/3086/13114>
5. Greek-Turkish Relations and U.S. Foreign Policy: Cyprus, the Aegean ... <https://www.usip.org/sites/default/files/resources/pwks17.pdf>
5. MEPs call on EU and Türkiye to look for alternative ways to cooperate | News <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230911IPR04914/meps-call-on-eu-and-turkiye-to-look-for-alternative-ways-to-cooperate>
6. Soft Power and Public Diplomacy in Turkey – DergiPark <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/816442>
7. The Century of Türkiye: A New Foreign Policy Vision for ... – Insight Turkey <https://www.insightturkey.com/article/the-century-of-turkiye-a-new-foreign-policy-vision-for-building-the-turkiye-axis>
8. Turkey's foreign policy and its consequences for the EU [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/653662/EXPO_IDA\(2022\)653662_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/653662/EXPO_IDA(2022)653662_EN.pdf)

9. Turkey’s Role in the Western Balkans – Stiftung Wissenschaft und Politik
https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2016RP11_vcc.pdf

“Innovations in Science and
Technologies”